

महाराष्ट्र शासन

नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक:- बीएमसी-२५१६/प्र.क्र.१५१९/२०१६/नवि-२१

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.

दिनांक:- ०९ जानेवारी, २०१७.

प्रस्तावना:-

केंद्र शासनाने पथविक्रेता (उपजीविकेचे संरक्षण व पथविक्री विनियमन) अधिनियम २०१४ प्रसिध्द केला आहे. त्यानंतर सदर अधिनियमातील तरतुदीनुसार राज्य शासनाने पथविक्रेता (उपजीविकेचे संरक्षण व पथविक्री विनियमन) नियम २०१६ दिनांक ०३ ऑगस्ट, २०१६ रोजी प्रसिध्द केले आहेत. अधिनियमातील तरतुदीनुसार योजना तयार करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय:-

पथविक्रेता (उपजीविकेचे संरक्षण व पथविक्री विनियमन) अधिनियम २०१४ मधील तरतुदींच्या अनुषंगाने राज्य शासनाने योजना तयार केली असून ती खालीलप्रमाणे आहे:-

१. प्रारंभिक

- १.१ या योजनेस, पथविक्रेता (उपजीविकेचे संरक्षण व पथविक्री विनियमन) (महाराष्ट्र) योजना, २०१७ असे संबोधण्यात येईल.
- १.२ “पथविक्रेते”, “विक्रीप्रक्षेत्र”, “पथविक्रेत्यांसाठी योजना”, “नगर पथविक्री समिती”, “स्वाभाविक बाजार” हे शब्द व शब्दप्रयोग आणि अन्य संज्ञा यांना “पथविक्रेता (उपजीविकेचे संरक्षण व पथविक्रीचे विनियमन) अधिनियम, २०१४ यामध्ये आणि पथविक्रेता (उपजीविकेचे संरक्षण व पथ विक्रीचे विनियमन) (महाराष्ट्र) नियम, २०१६ यामध्ये जो अर्थ नेमून दिलेला असेल तोच अर्थ असेल.
- १.३ अधिनियम आणि नियम यानुसार पथविक्रेत्याचा व्यवसाय करण्यासाठी पोषक वातावरण पुरविणे व त्यास चालना देणे हे या योजनेचे उद्दिष्ट आहे.

२. सर्वेक्षण

- २.१ **सर्वेक्षण करणे :-**
विद्यमान सर्व पथविक्रेत्यांचे सर्वसमावेशक सर्वेक्षण नगर पथविक्रेता समितीमार्फत ६ महिन्यांच्या आत करण्यात येईल. सर्वेक्षणाशी संबंधित नियोजन, प्रचलन, देखरेख, पर्यवेक्षण करणे इत्यादीबाबतची जबाबदारी नगर पथविक्रेता समितीची असेल. त्यानंतर नगर पथविक्रेता समितीमार्फत दर पाच वर्षांनी पुनःसर्वेक्षण करण्यात येईल.
- २.२ **सर्वेक्षणाची प्रसिध्दी :-**
स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे प्रस्तावित सर्वेक्षणाची पध्दत, नियोजन आणि सर्वेक्षण सुरु करण्याबाबत पर्याप्त प्रसिध्दी देण्यात येईल.
- २.३ **सर्वेक्षण करण्याची रित :-**
 - i. स्थानिक प्राधिकरण कायद्यातील तरतुदीप्रमाणे कार्यरत असलेल्या पथविक्रेत्यांचे अचूक सर्वेक्षण करील.
 - ii. परिशिष्ट-१ मधील नमुन्यात माहिती गोळा करून इलेक्ट्रॉनिक रीतीने हे सर्वेक्षण करण्यात येईल. स्थानिक प्राधिकरण विहित नमुन्यापेक्षा अधिक असलेली कोणतीही अतिरिक्त माहिती संकलित करण्याची आवश्यकता विहित करणार नाही. निर्देशक स्वरूपाचा आदर्श सर्वेक्षण नमुना परिशिष्ट-१ म्णून सोबत जोडलेला आहे.

- iii. स्थानिक प्राधिकरण सर्वेक्षण पूर्ण झाल्यानंतर ४५ दिवसांच्या कालावधीत नोंदणी यशस्वी झालेल्या पथविक्रेत्यांची यादी इलेक्ट्रॉनिकरित्या व आवश्यकता असल्यास ही यादी मुद्रीत स्वरूपात प्रसिध्द करेल.
- iv. स्थानिक प्राधिकरणाकडून यादी प्रसिध्द केल्यानंतर प्रसिध्दीच्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या कालावधीमध्ये हरकती व सूचना मागविण्यात येतील. सदर हरकती विचारात घेऊन हरकती व सूचना सादर करण्याच्या शेवटच्या दिनांकापासून १५ दिवसांत नोंदणीकृत पथविक्रेत्यांची अंतिम यादी प्रसिध्द करण्यात येईल.

२.४ पथविक्रेता म्हणून नोंदणी करण्यासाठीचे पात्रता निकष :-

पथविक्रेता नोंदणीकरीता किमान पात्रता खालीलप्रमाणे :

- i. तो / ती भारताचा नागरिक असावा / असावी.
- ii. महाराष्ट्रातील अधिवासी असावा / असावी.
- iii. सर्वेक्षणाच्या दिनांकास पथ विक्रेत्याचे वय १४ वर्षांपेक्षा कमी असणार नाही.
- iv. पथ विक्रीखेरीज उपजीविकेची इतर कोणतीही साधने असणार नाहीत.

२.५ पथविक्रेता म्हणून नोंदणी केल्यामुळे पथविक्री करण्याचा हक्क प्रदान न होणे स्थानिक प्राधिकरणाच्या सक्षम प्राधिकाऱ्याने नोंदणी प्रमाणपत्र, पथविक्री प्रमाणपत्र आणि ओळखपत्र दिल्याशिवाय केवळ पथविक्रेता म्हणून नोंदणी केल्यामुळे / यशस्वीरीत्या नोंदणीकृत पथविक्रेता यादीमध्ये नाव प्रसिध्द झाल्यामुळे पथविक्री करण्याचा कोणताही हक्क प्रदान होत नाही.

२.६ पथविक्रेत्यांची माहिती (database) :-

प्रत्येक स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे सर्व पथविक्रेत्यांची माहिती (database) ठेवण्यात येईल.

३. विक्री प्रमाणपत्र आणि ओळखपत्र

३.१ विक्री प्रमाणपत्र आणि ओळखपत्र :-

अंतिम यादी प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या कालावधीत नोंदणीकृत पथविक्रेत्यांना स्थानिक प्राधिकरणाकडून विक्री प्रमाणपत्र आणि ओळखपत्र देण्यात येईल.

३.२ विक्री प्रमाणपत्र निर्गमित करण्याच्या अटी व शर्ती :-

- i. विक्री प्रमाणपत्र हे खालील नमूद अटी व शर्तीच्या अधीन राहून निर्गमित करण्यात येईल :-
 - अ) अधिनियम व नियम यांमधील नमूद अटी व शर्तीच्या पूर्ततेनंतर विक्री प्रमाणपत्र निर्गमित करण्यात येईल.
 - ब) विक्रेता, विक्रीच्या ठिकाणी विक्री प्रमाणपत्र ठळकपणे लावील. विक्रेता, विक्री करण्याच्या संपूर्ण कालावधीमध्ये ओळखपत्र सुध्दा जवळ बाळगील.
 - क) विक्रीकरीता निश्चित केलेल्या कालावधीमध्येच विक्री करता येईल.
 - ड) विक्री प्रमाणपत्र हे अहस्तांतरणीय असेल आणि कोणत्याही परिस्थितीत ते मक्त्याने, भाडेपट्ट्याने देता येणार नाही, त्याची विक्री किंवा हस्तांतरण करता येणार नाही.
 - ई) जागेवर कोणत्याही प्रकारच्या तात्पुरत्या / कायमस्वरूपी संरचना / बांधकाम करण्यास परवानगी असणार नाही. पथविक्रेत्याने त्याला वाटप केलेल्या जागेतच सर्व विक्रीचा माल ठेवला पाहिजे. विक्रीच्या जागेवर कोणतेही प्रक्षेपण करण्यास, विस्तार करण्यास परवानगी असणार नाही. तथापि, जमिनीवर किंवा भिंतींवर कायमस्वरूपी बांधलेल्या नसतील अशा छत्र्या / छपऱ्या यांचा वापर विक्रेते करू शकतात.
 - फ) नोंदणीकृत पथ विक्रेता, पुढील आशयाचे हमीपत्र सादर करील :-
 १. तो / ती कोणत्याही संसर्गजन्य रोगामुळे बाधीत नाही.
 २. विक्रीच्या जागेवर / प्रक्षेत्रात व आजुबाजूच्या क्षेत्रात स्वच्छता व सार्वजनिक आरोग्य राखील.

- ii. ज्याला विक्री प्रमाणपत्र देण्यात आले आहे अशा विक्रेत्याला स्थानिक प्राधिकरणाने विहित केलेले मासिक विक्री शुल्क देणे आवश्यक असेल.
- iii. विनिर्दिष्ट कालावधीमध्ये कोणत्याही कारणास्तव विक्री करण्याची असमर्थता हे विक्रीचे मासिक शुल्क प्रदान न करण्याचे किंवा सूट मिळण्याचे कारण ठरणार नाही.
- iv. कोणत्याही परिस्थितीत पथविक्रेता विक्रीची जागा पोट भाडेपट्ट्याने देणार नाही.
- v. लोकहितास्तव पथ विक्रेत्यावर निर्बंध घालण्याचा, त्याला निष्कासित करण्याचा किंवा विस्थापित करण्याचा हक्क स्थानिक प्राधिकरणाकडे निहित असेल. पथविक्रेता नोटीस मिळाल्यानंतर तात्काळ जागा रिकामी करील.
- vi. विक्री प्रमाणपत्र हस्तांतरित केल्यामुळे विक्री प्रमाणपत्राच्या वैधता कालावधीमध्ये बदल होणार नाही.
- vii. विक्रेता विक्री प्रक्षेत्रातील / क्षेत्रातील कचऱ्याची एकत्रितपणे विल्हेवाट लावण्याकरीता चालना देण्यास योगदान देईल. विक्रेता कोणताही कचरा गटारात, रस्त्याच्या कडेला, खुल्या क्षेत्रात किंवा अन्य कोणत्याही अनधिकृत ठिकाणी रचून ठेवणार नाही.
- viii. विक्रेता त्यांना नेमून दिलेल्या जागेचाच वापर करील आणि रहदारी किंवा पादचारी किंवा बिगर यांत्रिक वाहने यांच्या सुरळीत वाहतुकीमध्ये कोणताही अडथळा आणणार नाही.
- ix. विक्रेता उपद्रवी, धोकादायक व प्रदुषणकारी जलद गतीने विकल्या जाणाऱ्या ग्राहकोपयोगी वस्तु (एफ.एम.सी.जी.) वस्तु विकणार नाही. उत्पादनाचा व जनतेला देण्यात येणाऱ्या सेवांचा दर्जा, सार्वजनिक आरोग्य, स्वच्छता व सुरक्षितता यासाठी निर्धारित केलेल्या मानकांनुसार असल्याची सुनिश्चिती विक्रेता करेल.
- x. विक्रीची परवानगी रद्द केल्यावर / समाप्त झाल्यावर पथविक्रेता ती जागा शांततापूर्ण रीतीने तात्काळ रिकामी करील.

३.३ पथविक्रेता प्रमाणपत्र देण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे :-

- i. दिव्यांग, विधवा व एकल माता या व्यक्तींना प्राधान्य देण्यात येईल .
- ii. ज्यांची सर्वेक्षणात निश्चिती व नोंदणी केलेली आहे अशांना नवीन प्रवेशार्थीपेक्षा पसंतीक्रम देण्यात येईल.
- iii. ज्या विक्रेत्यांना त्यांच्या प्रथम पसंतीक्रमानुसार विक्री प्रमाणपत्र देता येऊ शकत नसेल अशा विक्रेत्यांना वर्णानुक्रमानुसार त्यांच्या इतर पसंतीक्रमाप्रमाणे जागेच्या उपलब्धतेच्या अधीन राहून सामावून घेण्यात येईल.
- iv. जर अर्जांची संख्या विक्री जागांच्या / ठिकाणांच्या उपलब्ध संख्येपेक्षा अधिक असल्यास चिठ्ठ्या टाकून सोडतीद्वारे / संगणक किंवा अशा कोणत्याही तत्सम यंत्रणेद्वारे वाटप केले जाईल. नोंदणीकृत पथविक्रेत्यांमधील विक्री जागानिहाय वाटप चिठ्ठ्या टाकून सोडतीद्वारेदेखील करण्यात येईल.
- v. एखाद्या कुटुंबातील एकापेक्षा अधिक व्यक्तीला (नवरा व बायको आणि अवलंबित मुले यांचे मिळून बनलेले) विक्री प्रमाणपत्र देण्यात येऊ नये.
- vi. ज्यांची उपजीविका न्यायालयाच्या अधिनिर्णयामुळे बाधित झालेली आहे आणि त्यांच्या पुनर्वसनाकरीता योजना तयार करण्यासाठी राज्य शासनास निर्देश देण्यात आलेले आहे अशा व्यक्तींना पथविक्रीच्या निकषांची पूर्तता करण्याच्या अधीन राहून प्राधान्य देण्यात येईल.
- vii. उत्सव हंगाम / मेळा इत्यादी तात्पुरत्या कालावधीसाठी विक्रेत्याला विक्री करण्यासाठी स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यात किमान एक महिना अगोदर नगर पथविक्री समितीकडे अर्जदार अर्ज करील .
- viii. अयशस्वी पात्र अर्जदारांची प्रतीक्षा यादी पथविक्री जागेच्या उपलब्धतेवर भविष्यामध्ये विचारार्थ ठेवण्यात येईल.

- ix. स्थानिक प्राधिकरणाचा मान्यता देणे अथवा न देणे याबाबतचा निर्णय, राज्य शासनाने वेळोवेळी प्राधिकृत केलेल्या सक्षम प्राधिकरणासमोर आव्हानीत केला जात नाही तोपर्यंत अंतिम असेल.

३.४ पथविक्रेत्यास पथविक्रेता प्रमाणपत्र देण्याचा नमुना व पद्धती :-

- i. पथविक्रेता प्रमाणपत्र देण्याबाबत विहित केलेल्या नियमावलीस अनुसरून, खालीलपैकी कोणत्याही प्रकारात पथविक्रेता प्रमाणपत्र देण्यात येईल:-
- अ) स्थिर विक्रेता
 - आ) फिरता विक्रेता
 - इ) तात्पुरता विक्रेता
- ii. विक्रेत्याला, परिशिष्ट-२ मध्ये असलेल्या नमुन्यामध्ये विक्री प्रमाणपत्र देण्यात येईल.
- iii. विक्रेत्याने विक्रेता म्हणून नोंदणी अर्जामध्ये घोषित केलेल्या निवासी पत्यावर नोंदणीकृत डाकेने / शीघ्र डाकेने विक्रेत्याला विक्री प्रमाणपत्र पाठविण्यात येईल.

३.५ पथ विक्रेत्यांना ओळखपत्रे देण्याचा नमुना व त्याची पद्धत :-

पथविक्रेत्याने, स्थानिक प्राधिकरणाने विहित केलेले शुल्क प्रदान केल्यावर, परिशिष्ट-३ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या नमुन्यामध्ये ओळखपत्र देण्यात येईल.

३.६ विक्रेत्यांच्या प्रमाणपत्राची वैधता :-

विक्री प्रमाणपत्राचा वैधता कालावधी, ते दिल्याच्या दिनांकापासून सुरुवातीस पाच वर्षांकरीता असेल. कायदेशीर वारसदारास हस्तांतरीत केलेल्या विक्री प्रमाणपत्रास, नवीन विक्री प्रमाणपत्र असा अन्वयार्थ लावला जाणार नाही.

४. शुल्क व आकार

४.१ विक्रीशुल्क आणि शुल्क प्रदान न केल्याबाबत दंड :-

- i. स्थानिक प्राधिकरणाने वेळोवेळी ठरवून दिलेले पथविक्री शुल्क पथविक्रेत्यास अदा करावे लागेल.
- ii. शुल्क प्रदानातील विलंबाकरीता स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे निर्धारित करण्यात येणाऱ्या दराने दंड आकारण्यात येईल.
- iii. स्थानिक प्राधिकरण, विक्रेत्याच्या प्रत्येक प्रवर्गानुसार वेगवेगळे शुल्क निश्चित करील. तसेच, विक्रीच्या जागेनुसार शुल्कात बदल करता येईल आणि विशेष क्षेत्रासाठी विशेष विक्री शुल्क विहित करता येईल.
- iv. विक्री परिक्षेत्रांसाठी विहित केलेले शुल्क व देखभाल आकार यात किमान १० टक्के वाढ करून दर तीन वर्षांनंतर ते सुधारित करण्यात येईल.
- v. दिव्यांग पथविक्रेत्यास विक्री शुल्कात ५० टक्के सुट देण्यात येईल.
- vi. पुनर्स्थाननिश्चितीच्या बाबतीत पथविक्रेता विक्री प्रमाणपत्राच्या उर्वरित वैधता कालावधीमध्ये नव्या ठिकाणाचे / जागेचे शुल्क प्रदान करील.
- vii. पथविक्रेत्याने देय दिनांकापर्यंत विक्री शुल्क भरण्यात कसूर केल्यास, पथविक्रेता समिती स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे ठरविण्यात येणाऱ्या कार्यपद्धतीनुसार विक्री शुल्काच्या वसुलीची कार्यवाही करील.

४.२ राष्ट्रीयकृत बँकांमार्फत शुल्क व दंड गोळा करणे :-

नोंदणीकृत विक्रेत्याकडून देय असलेल्या विलंबित प्रदानाचा दंड आणि किंवा कोणतेही अन्य आकार यांसह विक्री शुल्क गोळा करण्याची व्यवस्था स्थानिक प्राधिकरणामार्फत करण्यात येईल.

५. विक्री प्रमाणपत्राचे नुतनीकरण, निलंबन व रद्द करणे

५.१ विक्री प्रमाणपत्राचे नुतनीकरण :-

- विक्री प्रमाणपत्राचे दर पाच वर्षांनंतर नुतनीकरण करण्यात यावे. विक्री प्रमाणपत्राच्या नुतनीकरणासाठी शुल्क प्रदान करण्याची एक सुलभ प्रक्रिया असेल.
- स्थानिक प्राधिकरण, विक्री प्रमाणपत्राच्या नुतनीकरणाच्या तारखा दोन महिन्यांच्या कालावधीत येणाऱ्या विक्रेत्यांची यादी तयार करील. सदर यादीत रक्कम व शुल्क भरण्याचे ठिकाण दर्शविण्यात येईल.
- विक्री प्रमाणपत्रावर पृष्ठांकन करून नुतनीकरण करण्यात येईल.
- नुतनीकरणाच्या वेळी क्षेत्रासाठी / प्रक्षेत्रासाठी विहित केलेल्या एका महिन्याच्या शुल्काइतके नुतनीकरण शुल्क असेल.
- कोणत्याही दंडाशिवाय नुतनीकरण शुल्क भरण्यासाठी एक महिन्याचा सवलतीचा कालावधी देण्यात येईल. विलंब कालावधीसाठी रुपये १५/-प्रति दिन इतका दंड आकारण्यात येईल.
- विक्री प्रमाणपत्राच्या नुतनीकरणाचे शुल्क प्रदान करण्यात कसुर केलेल्या पथविक्रेत्यांची यादी नगर पथविक्रेता समिती प्रसिध्द करेल.
- विक्री प्रमाणपत्राचे नुतनीकरण एकावेळी पाच वर्षांसाठी असेल.

५.२ विक्री प्रमाणपत्राचे नुतनीकरण न करणे :-

पथविक्रेत्याने उपरोक्त एक महिन्याच्या कालावधीत विक्री प्रमाणपत्राचे नुतनीकरण न केल्यास, नगर पथविक्रेता समिती पथविक्रेत्याला त्याचे विक्री प्रमाणपत्र रद्द का करण्यात येऊ नये याबाबतची कारणे, नोटीस दिल्याच्या तारखेपासून १५ दिवसांच्या आत सादर करण्यास सांगणारी नोटीस बजावेल. जर पथविक्रेत्याने नगर पथविक्रेता समितीला समाधानकारक कारणे देण्यात कसूर केल्यास त्याचे पथविक्री प्रमाणपत्र रद्द करण्यात येईल.

५.३ पथविक्री प्रमाणपत्राचे निलंबन, रद्द करणे :-

नगर पथविक्रेता समिती पुढील कारणांपैकी कोणत्याही कारणावरून प्रमाणपत्राचे निलंबन करू शकेल किंवा ते रद्द करू शकेल :-

- विक्रीच्या ठिकाणी अनाधिकृतपणे केलेला बदल.
- देय रक्कमांचे प्रदान न करणे.
- पथविक्री प्रमाणपत्राच्या अटी व शर्तीचे उल्लंघन करणे.
- विक्रीच्या स्थळाचा, परवानगी दिलेल्या जागेपेक्षा अधिक विस्तार करणे.
- नियमबाह्य वर्तन व शेजाऱ्यांना उपद्रव करणे.
- पथविक्रीचे प्रमाणपत्र देण्याच्या अर्जामध्ये दिशाभूल करणे.
- नैतिक अधःपतनाचा अंतर्भाव असलेल्या अपराधाची दोषसिध्दी झाल्यावर.

५.४ नगर पथविक्रेता समिती पथविक्रेत्यास बाजू मांडण्याची संधी दिल्यानंतर पथविक्री प्रमाणपत्र रद्द करण्याचा / निलंबन करण्याचा किंवा अन्य निर्णय घेईल.

५.५ किरकोळ भंग केल्यास नगर पथविक्री समिती पथविक्रीचे प्रमाणपत्र रद्द करण्याची अथवा त्याचे निलंबन करण्याची शिफारस करण्याऐवजी त्यास रुपये २०००/- पर्यंत दंड आकारील व समज देईल.

६. पथविक्रेत्यांना नवीन जागा देणे व त्याचे निष्कासन करणे

६.१ पथविक्रेत्यांची पुनर्स्थापन निश्चिती :-

शक्यतोवर सार्वजनिक हिताचे विकास प्रकल्प, सुरक्षाविषयक प्रश्न, वाहतुक कोंडी, साथीचे रोग पसरणे व नैसर्गिक आपत्ती / आरोग्याची इतर कारणे, क्षेत्राची स्वच्छता किंवा इतर कोणतेही वैध कारण यांसारख्या सार्वजनिक प्रयोजनांसाठी ना-विक्री प्रक्षेत्र आहे असे घोषित केल्यावरच केवळ पुनर्स्थापन निश्चिती (स्थलांतरण) करण्यात येईल.

६.२ पथविक्रेत्याचे निष्कासन :-

- ज्या पथविक्रेत्याचे विक्री प्रमाणपत्र रद्द करण्यात आले आहे अशा कोणत्याही पथविक्रेत्याला निष्कासित करण्यापूर्वी ती जागा खाली करण्यासाठी आणि तेथे विक्री करणे बंद करण्यासाठी ३० दिवसांची नोटीस दिल्यानंतर स्थानिक प्राधिकरण त्या पथविक्रेत्याला निष्कासित करील.
- जी व्यक्ती विक्री प्रमाणपत्राशिवाय किंवा अनधिकृतरीत्या विक्री करित असल्याचे आढळून येईल अशा कोणत्याही व्यक्तीस नोटीस दिल्यानंतर ताबडतोब निष्कासित करण्यात येईल.

७. विक्री प्रक्षेत्रे

७.१ विक्री प्रक्षेत्रे निर्धारित करण्याची तत्वे :-

- नगर विक्री समिती या योजनेच्या प्रसिध्दीच्या दिनांकापासून ६ महिन्यांच्या कालावधीत विक्री प्रक्षेत्रे रस्त्यावरील विक्रीसाठी निर्बंधित विक्री प्रक्षेत्रे आणि ना-विक्री प्रक्षेत्रे निश्चित करील आणि त्याचा तपशिल स्थानिक प्राधिकरणाच्या संकेतस्थळावर, संचालनालय, नगरपरिषद संचालनालय यांच्या स्थानिक प्राधिकरणाकरीता असलेल्या संकेतस्थळावर, स्थानिक प्राधिकरणाच्या सूचना फलकावर तसेच स्थानिक भाषेतील दोन वृत्तपत्रांमध्ये प्रसिध्द करील.
- स्वाभाविक बाजारांची ठिकाणे प्रथम विचारात घेण्यात येतील आणि स्थानिक प्राधिकरणाकडून लादण्यात येतील अशा शर्ती व निर्बंधांच्या अधीन राहून विक्री प्रक्षेत्रे म्हणून त्यांना परवानगी देण्यात येईल.
- पारंपारिकपणे आठवडे बाजार असणारी ठिकाणे देखील विचारात घेण्यात येतील आणि आठवड्यातील विशिष्ट दिवशी व वेळी आणि स्थानिक प्राधिकरणाकडून लादण्यात येतील अशा शर्ती व निर्बंधांच्या अधीन राहून रस्त्यावरील विक्रीसाठी त्यांना परवानगी देण्यात येईल.
- रस्त्यांची रुंदी, वाहतुकीचे प्रमाण व रस्त्यावरून ये-जा करणाऱ्या पादचाऱ्यांची संख्या, धारण क्षमता आणि रस्त्याचा वापर करणाऱ्या सर्वसाधारण जनतेची तसेच रहिवाशांची आणि अशा रस्त्यालगतच्या मालमत्तांमधून त्यांचा व्यवसाय चालविणाऱ्या व्यापाऱ्यांची किमान गैरसोय होईल किंवा अजिबात गैरसोय होणार नाही अशा मार्गाने उक्त प्रक्षेत्रे निश्चित करण्यासाठी महत्वाचे ठरतील असे अन्य घटक या आधारे विक्री प्रक्षेत्रे निश्चित करण्यात येतील.
- स्थानिक प्राधिकरण उत्सव अथवा जत्रा इत्यादीच्या काळात एक महिन्याच्या कालावधीकरीता वैध असलेले पथ विक्रीचे तात्पुरते परवाना देऊ शकेल.
- स्थानिक प्राधिकरण आरोग्य व सुरक्षितता यांच्याशी संबंधित असणाऱ्या विद्यमान कायद्याच्या तरतुदींची पूर्तता करण्याच्या अधीनतेने विक्रीच्या ठिकाणी खाद्य पदार्थांच्या दुकानांसाठी तात्पुरते विक्री प्रमाणपत्र देऊ शकेल.
- स्थानिक प्राधिकरण फॅशन गल्ल्या / फळे / भाजीपाला / फुले / अन्न / मासे / कृषी उत्पन्न बाजार इत्यादीच्या विशिष्ट प्रयोजनांसाठी समर्पित केलेली विक्री क्षेत्रे / प्रक्षेत्रे नेमून देऊ शकेल.
- संबंधित क्षेत्रावर नियंत्रण असणाऱ्या पोलिसांशी व वाहतुक पोलिसांशी विचारविनिमय करून विक्री केंद्रांची निश्चिती करण्यात येईल.
- एखाद्या क्षेत्रामध्ये विक्री प्रक्षेत्र निश्चित केल्यामुळे बाधित झालेल्या कोणत्याही व्यक्तीस नगर पथविक्री समितीकडे निवेदन करता येईल. सदर निवेदन प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून १५ दिवसांच्या आत नगर पथविक्रेता समिती त्यावर विचार करील व ते निकालात काढील.

७.२ खाजगी ठिकाणे विक्री प्रक्षेत्रे म्हणून नेमता येतील त्या शर्ती:-

- नगर पथविक्रेता समिती, जमीन मालकाद्वारे किंवा मालमत्ता मालकाद्वारे ना-हरकत प्रमाणपत्र सादर केल्यावर जमीन किंवा मालमतेच्या मालकाने किंवा यथास्थिती क्षेत्राच्या बाजार /

रहिवाशी कल्याण संघाने सादर केलेले खाजगी ठिकाण (जागा) विक्री प्रक्षेत्र, निर्बंधित विक्री प्रक्षेत्र किंवा ना-विक्री प्रक्षेत्र म्हणून घोषित करण्याचा प्रस्ताव विचारात घेईल.

- ii. सुरक्षितता, सुरक्षा, रहदारीची स्थिती, सर्वसाधारण उपद्रवाचे कारण आणि रहिवाशी कल्याण संघाची / बाजार संघाची मागणी हा खाजगी ठिकाणी विक्री करण्याचा मुख्य आधार असेल.

७.३ वेळ विभागणीच्या आधारे विक्री करण्याची पद्धत:-

- i. नगर पथविक्रेता समिती एखाद्या विशिष्ट प्रक्षेत्रासाठी जास्त मागणीवर अवलंबून असणाऱ्या वेळ विभागणीच्या आधारे विक्री करण्यासाठी अधिसूचित करण्यात येईल अशा विक्री प्रक्षेत्राची शिफारस करील.
- ii. संबोधित क्षेत्रात सामावून घेतल्या जाऊ शकतील अशा विक्रीच्या जागांची संख्या आणि विक्रीच्या ठिकाणांची संख्या आणि विक्रीच्या ठिकाणांची मागणी करणाऱ्या विक्रेत्यांची संख्या याआधारे प्रथम येणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य या तत्वावर आठवडी बाजार / सप्ताहात बाजार भरविण्यात येईल.
- iii. मध्यवर्ती व्यापार जिल्हे, याठिकाणाचा नियमित बाजार बंद झाल्यानंतर पथ विक्रेत्यास बाजार भरवता येऊ शकेल. नगर पथविक्रेता समिती आणि स्थानिक प्राधिकरण यांनी निश्चित केलेल्या यथोचित निर्बंधासह नामावली किंवा प्रथम येणाऱ्यास प्रथम प्राधान्य या तत्वावर संबंधित स्थानिक प्राधिकरण ठरवेल अशा वेळेपासून असा बाजार भरवला जाऊ शकतो.

७.४ निर्बंधमुक्त / निर्बंधित / विक्रीस बंदी / वेळा विभागणीच्या आधारे विक्रीचे प्रक्षेत्र घोषित करण्याची कार्यपद्धती :-

- i. नगर पथविक्रेता समिती, विक्रीसाठी प्रस्तावित क्षेत्राचे सर्वेक्षण करण्याची व्यवस्था करील.
- ii. त्यानंतर, नगर पथविक्रेता समिती दावे व हरकती यासाठी प्रस्ताव अधिसूचित करील. त्याचबरोबर, सदर प्रस्ताव वाहतुक पोलिसांकडे आणि जमीन मालकी अभिकरणाकडे त्यांच्या अभिप्रायासाठी व अवलोकनासाठी पाठविल.
- iii. वाहतुक पोलीस / जमीन मालकी अभिकरण शक्य असेल तेथे ३० दिवसांच्या आत अभिप्राय देईल.
- iv. प्राप्त झालेले दावे आणि हरकती विचारात घेतल्यानंतर नगर पथविक्रेता समिती आपल्या अभिप्रायासह स्थानिक प्राधिकरणाकडे प्रस्ताव पाठविल.
- v. समुचित प्राधिकरणाच्या मान्यतेनंतर स्थानिक प्राधिकरण विक्रीक्षेत्र / पथ अधिसूचित करील.

७.५ विक्री प्रक्षेत्राची धारण क्षमता निर्धारित करण्यासाठी तत्वे :-

- i. स्थानिक प्राधिकरणाच्या अधिकारीतेखाली क्षेत्रांचे स्पष्टपणे सीमांकन आणि सर्वेक्षण करण्यात येईल व शक्य असल्यास अंकीय नकाशा काढण्यात येईल.
- ii. सार्वजनिक उपयोगाच्या कामासाठी पुरेशी जागा सोडणे आणि पादचारी / वाहनांना ये-जा करण्यासाठी पुरेशी जागा सोडण्याची मुभा असेल.
- iii. एका स्थिर / फिरत्या विक्रेत्यासाठी १ मी x १ मी किंवा त्यापटीत जागेचा विचार करण्यात येईल.
- iv. उपरोक्त आधारे आणि शहराच्या लोकसंख्येच्या २.५% यास पुष्टी देण्याऱ्या मानकास अधीन राहून आणि पथविक्री योजनेनुसार, जितकी संख्या विक्री प्रक्षेत्र सामावून घेऊ शकेल तितक्या पथविक्रेत्यांच्या संख्येची गणना करण्यात येईल. परवानगी दिलेल्या पाळ्यांची संख्या, काल-विभागणी व्यवस्थेद्वारे निर्धारित करता येईल आणि त्यानुसार धारण क्षमता निर्धारित करण्यात येईल.

८. संकीर्ण

८.१ राज्यस्तरीय नगर पथविक्रेता समिती :-

सचिव, नगर विकास विभाग, महाराष्ट्र शासन यांच्या अध्यक्षतेखाली एक राज्यस्तरीय नगर पथविक्रेता समिती असेल. ही समिती, नगर पथविक्रेता समितीने / स्थानिक प्राधिकरणाने उपस्थित केलेल्या कोणत्याही मुद्यावर निर्णय घेईल किंवा नगर पथविक्रेता समितीने संमत केलेला कोणताही ठराव स्वाधिकारे मागवून त्यावर तिला विचार करता येईल.

८.२ इतर बाबी :-

- ज्या व्यक्तीस पथ विक्रेता (उपजीविका संरक्षण व पथ विक्री विनियमन) अधिनियम, २०१४ च्या प्रारंभापूर्वी स्थानिक प्राधिकरणाद्वारे विक्री प्रमाणपत्र देण्यात आलेले आहे अशी व्यक्ती, या योजनेअंतर्गत केलेल्या सर्वेक्षणान्वये समाविष्ट केलेली असो किंवा नसो, तिला परवानाधारक म्हणून संबोधण्यात येत असो किंवा तिच्याकडे अन्य कोणत्याही स्वरूपाचा परवाना असो किंवा नसो (मग ती स्थिर विक्रेता किंवा फिरता विक्रेता किंवा अन्य कोणत्याही संवर्गाखाली असो किंवा नसो), ज्या कालावधीसाठी त्याला / तिला विक्रेता प्रमाणपत्र निर्गमित करण्यात आलेले आहे त्या कालावधीकरीता त्या संवर्गातील पथविक्रेता असल्याचे मानण्यात येईल. याशिवाय विक्री प्रमाणत्राचा वैधता कालावधी, ही योजना अधिसूचित केल्याच्या दिनांकापासून सुरु होईल.
- कोणत्याही जुन्या योजनेअंतर्गत विक्रीची परवानगी देण्यात आली आहे अशा सर्व व्यक्तींना या योजनेच्या तरतुदी लागू असतील. या योजनेनुसार अपात्र असतील अशा कोणत्याही व्यक्तीस स्थळावरून / जागेवरून तात्काळ निष्कासित करण्यात येईल.
- यापूर्वीच्या कोणत्याही जुन्या योजनेअंतर्गत सार्वजनिक रस्ते / सार्वजनिक जागा याठिकाणी वाटप झालेल्या जागेवर विक्रेत्याने कोणतीही स्थिर संरचना / बांधकाम केलेले असल्यास, विक्रेत्याने ते निष्कासित करून जागा पूर्णतः मोकळी करणे आवश्यक आहे आणि विक्रेता योजनेतील तरतुदीनुसार विक्री करील.
- भोगवटादारांच्या अपात्रतेमुळे रिकाम्या किंवा मोकळ्या झालेल्या जागा प्रतीक्षा यादीसाठी अन्य पात्र नोंदणीकृत व्यक्तींना वाटप करण्यासाठी स्थानिक प्राधिकरणास विचारात घेता येतील.

८.३ पथ विक्रेत्यांवर लादता येतील असे द्रव्यदंड :-

- एखादा पथविक्रेता विक्रीच्या अटीचा भंग करीत असल्याचे आढळून आल्यास, स्थानिक प्राधिकरणाकडून अधिसूचित करण्यात आलेला दंड आकारण्यात येईल. अटी भंगाची पुनरावृत्ती झाल्यास, प्राधिकरणास वाटप रद्द करण्याची कार्यवाही करता येईल.
- दंड आकारणारा प्राधिकारी अटीचे उल्लंघन केल्याबद्दल संक्षिप्त चौकशी करील आणि पथ विक्रेत्याला त्याचे म्हणणे मांडण्याची संधी देण्यात येईल.

८.४ पायाभूत सुविधेमध्ये सुधारणा, प्रशिक्षण व कौशल्य विकास आणि आर्थिक सहाय्य:-

- पथविक्रेते व इतर हितसंबंधित व्यक्ती यांच्याशी विचारविनिमय करून विद्यमान बाजारपेठांमध्ये शौचालये, कचरा विल्हेवाट सुविधा, प्रकाश योजना, सामुहिक कोठार, व्यापाराच्या विशिष्ट प्रकारासाठी माल वाहतुक करणाऱ्या विशिष्ट प्रकारच्या हातगाड्या, तात्पुरत्या छपऱ्या व वाहनतळ सुविधा यांसारख्या मुलभूत सेवांच्या सुधारणेसाठी स्थानिक प्राधिकरणामार्फत सहाय्य करण्यात येईल.
- पथविक्रेत्यांचे हक्क व जबाबदाऱ्या, त्यांच्याशी संबंधित धोरणे, कायदे व योजना, अन्न सुरक्षा, आरोग्य राखणे, कचऱ्याची विल्हेवाट यांसारख्या बाबींवर पथविक्रेत्यांचे दिशानिर्देशन करण्याच्या हेतूने सर्व पथविक्रेत्यांसाठी प्रशिक्षण कार्यक्रम स्थानिक प्राधिकरणामार्फत हाती घेण्यात येईल.

सर्व स्थानिक प्राधिकरणांनी या योजनेतील तरतुदीनुसार त्वरीत कार्यवाही करावी. सदर योजनेचे कार्यान्वयन करण्यासाठी स्वतंत्रपणे अतिरिक्त सूचना निर्गमित करण्यात येत आहेत.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून, त्याचा संकेतांक २०१७०१०९१५४९४८१३२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

(सं.श.गोखले)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मुख्यमंत्री यांचे अप्पर मुख्य सचिव
२. सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
३. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन
४. सर्व अप्पर मुख्य सचिव, प्रधान सचिव, सचिव, सर्व मंत्रालयीन विभाग
५. आयुक्त, सर्व महानगरपालिका / मुख्याधिकारी, सर्व नगरपरिषदा / नगरपंचायती
६. संचालय, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, वरली, मुंबई.
७. नगर विकास विभागातील सर्व कार्यासने
८. निवडनस्ती, नवि-२१.

परिशिष्ट-१

पथविक्रेता (उपजीविका, संरक्षण व पथविक्री विनियमन) अधिनियम, २०१४ नुसार

नमुना-१ [कलम ३(६)]

सर्वेक्षण प्रश्नावली

सर्वेक्षणातील बाबी	सर्वेक्षणाचा तपशील
आधार क्रमांक	
पथविक्रेत्याचे नांव	आधार कार्डमध्ये नमूद असल्याप्रमाणे
जन्मदिनांक	आधार कार्डमध्ये नमूद असल्याप्रमाणे
लिंग	आधार कार्डमध्ये नमूद असल्याप्रमाणे
निवासी पत्ता	आधार कार्डमध्ये नमूद असल्याप्रमाणे
वैवाहिक स्थिती	अविवाहित / विवाहित / घटस्फोटित / विधवा
जातीचा प्रवर्ग	अजा / अज / इमाव
दिव्यांगता, असल्यास	
पथविक्रेत्याचे छायाचित्र	आधार कार्डमध्ये नमूद असल्याप्रमाणे
विक्री ठिकाणाचे छायाचित्र	मोबाईल अनुप्रयोगाद्वारे मिळविणे आणि अपलोड करणे
विक्री ठिकाणाचा पत्ता	मोबाईल अनुप्रयोगाद्वारे माहिती प्राप्त करून समन्वय करणे प्रभाग क्रमांक ----- / रस्त्याचे नांव ----- / महत्वाचे ओळख ठिकाण -----
विक्री प्रक्षेत्राचा प्रकार	निवासी / वाणिज्यिक / औद्योगिक / बाजार / स्थानक आणि इतर (उल्लेख करावा)
व्यवसायाचे स्वरूप	उल्लेख करावा
विक्रीचा प्रवर्ग	स्थिर / फिरता / तात्पुरता

परिशिष्ट-२

पथविक्रेता (उपजीविका, संरक्षण व पथविक्री विनियमन) अधिनियम, २०१४ नुसार

नमुना-२

[कलम ४]

विक्री प्रमाणपत्राचा नमुना

आधारकार्डावरून
मिळविलेले
छायाचित्र

१. विक्रेत्याचे नांव : आधार कार्डमध्ये नमूद असल्याप्रमाणे
२. जोडीदाराचे नांव किंवा अवलंबून असलेल्या अपत्याचे नांव :
(पथविक्रेत्याबरोबर व्यवसाय करीत असल्यास)
३. जन्मदिनांक : आधारकार्डानुसार
४. लिंग : आधारकार्डानुसार
५. पथविक्रेत्याचा निवासी पत्ता : आधारकार्डानुसार
६. पथविक्रेत्याची वर्गवारी :
 - I. फिरता
 - II. स्थिर
 - III. अन्य (उल्लेख करावा)
७. फिरत्या विक्रेत्याच्या बाबतीत विक्री ठिकाण / क्षेत्राचा तपशील :
८. जारी केल्याचा दिनांक :
९. प्रमाणपत्राचा वैधता कालावधी :
(अधिनियमात ५ वर्षे वैधता कालावधीची तरतूद असल्यामुळे, प्रमाणपत्राचा वैधता कालावधी ५ वर्षापेक्षा अधिक असणार नाही)
१०. युनिक नॉदणी क्रमांक :
११. विक्रीचे दिवस व वेळ :

स्थानिक प्राधिकरणाचा शिक्का / मोहोर

दिनांक :

प्रमाणपत्र देणाऱ्या प्राधिकाऱ्याची स्वाक्षरी

परिशिष्ट-३

पथविक्रेता (उपजीविका, संरक्षण व पथविक्री विनियमन) अधिनियम, २०१४ नुसार

नमुना-२

(कलम ७)

ओळखपत्राचा नमुना

१. ओळखपत्र क्रमांक : ००००००
२. नांव : आधारकार्डानुसार
३. जन्मदिनांक : आधारकार्डानुसार
४. लिंग : आधारकार्डानुसार
५. पथविक्रेत्याचा निवासी पत्ता : आधारकार्डानुसार
६. पथविक्रेत्याची वर्गवारी : स्थिर / फिरता
७. व्यवसायाचा प्रकार :
८. भ्रमणध्वनी क्रमांक : नोंदणीकृत
९. जारी केल्याचा दिनांक :
१०. वैधता (पर्यंत) :

छायाचित्र

स्वाक्षरी